

4. PRÁCE A MZDY

Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) je zdrojem informací o trhu práce zjišťovaných dotazováním v domácnostech respondentů. Metodika ukazatelů zjišťovaných VŠPS koresponduje s definicemi a doporučeními Mezinárodní organizace práce (*ILO-International Labour Office*) a umožňuje mezinárodní srovnatelnost charakteristik trhu práce.

Pracovní síla (*Labour Force*) zahrnuje všechny osoby 15 leté a starší, které jsou zaměstnané nebo nezaměstnané.

Za **zaměstnané** se považují všechny osoby patnáctileté a starší, obvykle bydlící na sledovaném území, které v průběhu referenčního týdne pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo sice nebyly v práci, ale měly formální vztah k zaměstnání; hlavním kritériem pro zařazení mezi zaměstnané je tedy vyvíjení jakékoliv odměňované pracovní aktivity. Není proto rozhodující, zda pracovní aktivita těchto osob měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání, nebo zda současně studovaly, pobíraly nějaký důchod apod.

Podle mezinárodní metodiky jsou mezi zaměstnané zahrnovány:

- osoby pracující ve vlastní či rodinné firmě,
- profesionální i neprofesionální příslušníci armády, osoby ve výkonu civilní služby,
- osoby na mateřské dovolené, které před nástupem pracovaly.

Podle mezinárodní metodiky nejsou mezi zaměstnané zahrnovány:

- osoby na mateřské dovolené, které před nástupem nepracovaly, a osoby na další mateřské (rodičovské) dovolené - jsou klasifikovány jako nezaměstnané nebo osoby ekonomicky neaktivní podle toho, zda splňují či nesplňují podmínky ILO.

Podle výše uvedené definice jsou např. učni, studenti, osoby v domácnosti a další osoby zabývající se především mimoekonomickými aktivitami, kteří však v referenčním období odpracovali alespoň 1 hodinu za plat či odměnu nebo měli formální vztah k zaměstnání, považováni za zaměstnané.

Podle okruhu zahrnutých osob se rozlišují zaměstnaní v **národním hospodářství** celkem a zaměstnaní v **civilním sektoru** (tj. bez příslušníků armády).

Zaměstnanci (placení zaměstnaní) jsou všechny osoby s formální vazbou k zaměstnání bez ohledu na to, zda v referenčním týdnu skutečně pracovaly či nikoliv. Formální vazbou k zaměstnání se rozumí především pracovní poměr (v současné legislativní úpravě pracovní smlouva, jmenování a volba), dále dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti, popřípadě další smluvní vztahy mimo oblast pracovního práva (např. autorské smlouvy).

Pracující důchodci jsou osoby, jejichž obvyklé postavení odpovídá situaci osob pobírajících důchod a přitom v referenčním období splňovaly kritérium pro zařazení mezi zaměstnané.

Nezaměstnaní jsou všechny osoby 15leté a starší (bez horní věkové hranice), které ve sledovaném období souběžně splňovaly dále uvedené tři základní podmínky:

- byly bez práce, to znamená, že v referenčním týdnu neodpracovaly ani jednu hodinu za plat či odměnu ani neměly práci, ve které by byly dočasně nepřítomny,
- hledaly aktivně práci. Formou aktivního hledání práce se rozumí hledání práce prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo aktivní hledání zaměstnání jakýmkoliv jiným způsobem,
- byly připraveny k nástupu do práce, tj., během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů. Kromě těchto osob jsou podle definice Eurostatu klasifikovány jako nezaměstnaní i osoby, které práci nehledají, protože ji již našly, ale nástup je stanoven na pozdější dobu (nejpozději do tří měsíců).

Pokud osoby nespĺňujĺ alespoň jednu ze třĺ uvedených podmĺnek, jsou klasifikovány jako zaměštnané nebo ekonomicky neaktivní (podle dalších konkrétních charakteristik).

Obecná míra nezaměštnanosti (ILO) je ukazatel získaný z výsledků VŠPS podle mezinárodních definic a doporučení. Jedná se o podíl nezaměštnaných na pracovní síle.

Za **dlohodobě nezaměštnané** jsou považovány osoby, které byly v referenčním týdnu nezaměštnané déle než jeden rok.

Míra dlohodobě nezaměštnanosti vyjadřuje podíl dlohodobě nezaměštnaných na součtu osob zaměštnaných a dlohodobě nezaměštnaných.

Míra zaměštnanosti je vyjadřena podílem zaměštnaných na počtu všech osob 15+.

Míra ekonomické aktivity je konstruována podle metodiky ILO a Eurostatu, tj. jako podíl celkové pracovní síly na počtu osob ve věku 15 a více let.

Rozlišení oblastí na **město** a **venkov** bylo provedeno na základě počtu trvale obydlených bytů v obci. Obce s počtem trvale obydlených bytů vyšším než 800 jsou považovány za město.

Údaje v tabulkách č. 4-34 až 4-36 jsou z datového výstupu Struktura mezd zaměštnanců v roce 2011 (kód 3109-12), ČSÚ, který vychází z Informačního systému o průměrném výdělku, prováděného Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a Informačního systému o platu, prováděného Ministerstvem financí ČR.

Od roku 2011 výsledky výběrově pokrývají celou zaměštnaneckou populaci v ČR, neboť jsou nově zahrnuti dříve nesledovaní zaměštnanci z podniků s méně než 10 zaměštnanci a také zaměštnanci neziskových institucí a podnikatelů-fyzických osob. Tato změna znamená zvýšení reprezentativnosti statistických údajů. Výsledky předchozích let nebyly dopočtené na celé hospodářství, zejména nepokrývaly podniky s méně než 10 zaměštnanci, a tudíž výsledky nejsou v časové řadě zcela srovnatelné. Údaje za rok 2010 byly přepočteny v nové metodice.

Neumístění uchazeči o zaměštnání jsou občané trvale bydlící v příslušné oblasti, kteří nejsou v pracovním nebo obdobném vztahu k zaměštnavateli, ani nevykonávají samostatnou výdělečnou činnost a kteří požádali úřad práce o zprostředkování vhodného zaměštnání.

Registrovaná míra nezaměštnanosti je podíl, kde v čitateli je počet neumístěných uchazečů o zaměštnání a ve jmenovateli disponibilní pracovní síla (tj. zaměštnaní + neumístění uchazeči o zaměštnání).

CZ-NACE - Údaje o odvětví činnosti jsou členěny podle sekcí Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) platné k 1. 1. 2008. Klasifikace je kompatibilní s mezinárodní klasifikací NACE Rev.2.

CZ-ISCO - Členění podle zaměštnání je zpracováno podle klasifikace CZ-ISCO (zavedena s účinností od 1. 1. 2011).

Postavení v zaměštnání – je klasifikováno podle klasifikace ICSE-CZ, která je plně kompatibilní s mezinárodní klasifikací ICSE-93.

Neformální vzdělávání – je to forma vzdělávání, kdy se respondent účastní kurzů, ve kterých získává nové znalosti a dovednosti. Nutnou podmínkou pro zařazení do těchto kurzů je vždy účast odborného lektora či učitele.

Dojíždka do zaměštnání – údaje o výši dojíždky nelze bezprostředně srovnávat s výsledky SLDB, protože údaje VŠPS se vztahují pouze k osobám obvykle bydlících v bytech a nikoliv v ubytovacích zařazeních.

GPG – Gender Pay Gap: relativní rozdíl průměru či mediánu mzdy mužů a žen (vztažený k mediánu či průměru mzdy mužů). Vyjadřuje se v procentech. Vyšší hodnota tohoto indexu nemusí nutně znamenat existenci diskriminace na trhu práce. Z větší části lze rozdíl vysvětlit působením dalších faktorů s odlišnou

strukturou u mužů a žen (kromě vzdělání se jedná např. o odvětví, zaměstnání, počet odpracovaných hodin, aj.).

Číselné údaje v absolutním vyjádření jsou uváděny v tisících. Rozdíly mezi údajem za celek a součtem dílčích údajů v přílohových tabulkách vyplývají ze skutečnosti, že úhrn není součtem zaokrouhlených dílčích údajů, ale zaokrouhleným celkovým údajem. Absolutní i relativní údaje ve všech textových a přílohových tabulkách a v textu jsou vypočítány z nezaokrouhlených čísel.

Údaje "nezjištěno" v jednotlivých tabulkách zahrnují odmítnuté odpovědi, odpověď "nevím", resp. jiný případ nezjištěné odpovědi respondenta. Pokud otázka umožňuje více možností odpovědi, jsou údaje tříděny zásadně podle hlavní varianty odpovědi.

Při práci s tabulkami je třeba mít stále na zřeteli, že údaje jsou zjišťovány výběrovými metodami, a proto jejich přesnost klesá se snižující se velikostí vzorku.

Poznámka: V publikacích VŠPS (Trh práce, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil – čtvrtletní údaje, roční průměry) jsou uváděné údaje podrobněji strukturované z hlediska věku, vzdělání, regionů apod. Tyto publikace naleznete na stránkách ČSÚ na Internetu:

www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-3#31.